

- [Vijesti](#)
- [Vjera](#)
- [Obitelj](#)
- [Kultura](#)
- [Academicus](#)
- [Video](#)
- [Kolumne](#)
- [Misna čitanja](#)
- [Velike teme](#)

KRŠĆANSKI KONTEKST ZAPADNE KULTURE (2)

Kultura i kršćanstvo: Priručnik za uporabu

Kultura, izbrušena nebrojenim naraštajima i okrunjena kršćanskom spoznajom, čuva istinu o ljudskoj naravi; ona prokazuje svaku laž o čovjeku. Dreherov odjek Solženjicinova upozorenja, *Ne živi u laži*, jasno je upozorenje: kako pojedino društvo tretira kulturu – tradiciju, kršćanstvo i obitelj – tako će tretirati i istinu

Piše: Matija Štahan

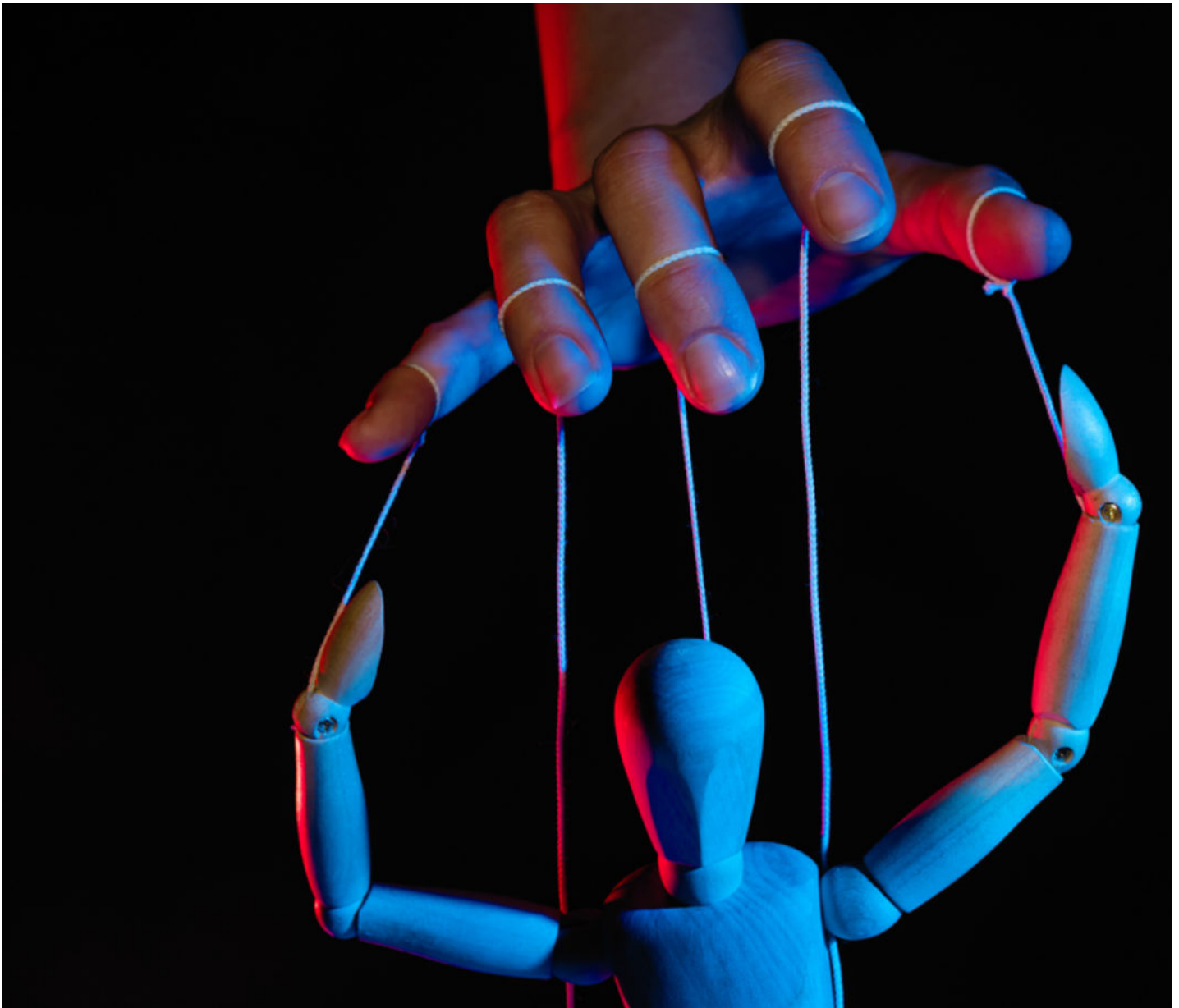

Foto: Shutterstock

*„Za mene je komunizam: Mendacium incarnatum [utjelovljena laž].
Komunizam se od laži rodio, od laži živi, i od laži će umrijeti.“*

Bl. Alojzije Stepinac

„Kultura je korijen politike, a religija korijen kulture“, istaknuo je svojedobno Richard John Neuhaus. Doista, sve što u demokratskome kontekstu zadobiva političku artikulaciju uglavnom je moralo proizići iz kulture, kako u širem smislu običaja i praksi koje definiraju svaku zajednicu, tako i umjetničkome smislu, od one visoke pa sve do popularne. (Mnogi danas nisu svjesni koliko im je pogled na svijet oblikovan po uzoru na holivudske šprance i pop-kulturu). Sve što je utkano u zakonodavstvo suvremenih demokratskih država proizišlo je iz kulture u najširem smislu riječi. Štoviše, sve ono što će sutra biti utkano u zakonodavstvo također će proizići iz kulture – kulturni ratovi današnjice stoga određuju ideološki krajobraz sutrašnjice i narav globalne nadvladivost koja se svijet sve više pretvara. I teologija i književnost i mitologija i politika – kao izražaji ljudskoga duha – dubinski su isprepletene kategorije. Svijest o organskoj vezi između svijeta umjetnosti i svijeta u svojoj novoj knjizi *Ne živi u laži: Priručnik za kršćanske disidente* demonstrira [Rod Dreher](#), autor proslavljene [Benediktove opcije](#).

Naslovljeno prema sintagmi iz ogleda [Aleksandra Solženjicina](#) – disidenta koji je iskusio istočni, a proročki najavio pojavu zapadnoga totalitarizma – Dreherovo djelo opisati se može kao čitav niz knjiga sabran u samo jednu. *Ne živi u laži* ujedno je promišljanje o naravi „mekoga totalitarizma“ u koji se Zapad, prema Dreherovu mišljenju, sve više pretvara; knjiga razgovora s disidentima iz bivših komunističkih zemalja te priručnik za samoorganizaciju na tragu *Benediktove opcije*, pri čemu autor, osim na obitelj kao osnovnu jedinicu društva, u novoj knjizi naglasak stavlja na ljubav prema tradiciji i klasično obrazovanje: „Biti indiferentan ili čak neprijateljski nastrojen prema tradiciji znači predati se onima na položaju moći koji žele stvoriti novi društveni i politički ustroj“, piše Dreher na jednome mjestu, dok na drugome dodaje: „Poduke o književnosti, povijesti, filozofiji i teologiji koje su disidenti održavali u svojim domovima za svrhu su imali podsjetiti ih tko su oni zapravo – kršćani u postkršćanskim društvima trebali bi oživjeti takve običaje. Klasično kršćansko obrazovanje, kako institucionalno tako i u vlastitu domu, sjajan je način revitalizacije i očuvanja kulturnog pamćenja“.

Kao uzor potencijalnim kršćanskim disidentima u postkršćansko doba Dreher izdvaja, posvećujući mu i knjigu, hrvatskoga isusovca [Tomislava Kolakovića](#) koji je, premda rođen kao Stjepan Tomislav Poglajen, pri bijegu od Gestapa u Hrvatske u Slovačku 1943. godine preuzeo lažni, liječnički identitet i rodno prezime svoje majke. Kolaković je u Slovačku, anticipirajući prijetnju Staljinova Sovjetskog Saveza čiji se utjecaj po raspletu Drugoga svjetskog rata nadvio nad istočnoeuropske zemlje, u uvjetima nalik onima koje su prvi kršćani živjeli u katakombama protukršćanskoga Rima – a suvremeni kršćani u digitalnoj distopiji protukršćanske Kine – uspostavio preduvjete za očuvanje vjere i otpor totalitarnosti. Utemeljivši tajnu skupinu imena Obitelj čiji su članovi kapilarno prožimali slovačko društvo, Kolaković je zapravo najavio središnje silnice Dreherove knjige: vjera-kultura-obitelj. Članovi Obitelji okupljali bi se potajno i u malenim skupinama, a Kolaković ili drugi istaknuti pojedinci bi oplemenili nekom vrstom predavanja o teologiji, umjetnosti ili filozofiji. Nešto slično će, vjeruje Dreher, u bližoj i daljoj budućnosti biti potrebno rekonstruirati; ne više na europskome istoku, nego na zapadu.

Kada navodi značajke totalitarnoga društva, Dreher lucidno prepoznaje elemente totalitarnosti koje je u *Izvorima totalitarnosti* naznačila Hannah Arendt, od društvene atomizacije koja, samo naizgled paradoksalno, dovodi do lakoga formiranja ostrašćenih, monolitnih kolektiva kao temelja svake totalitarne vlasti, pa do svođenja svakoga društvenog fenomena na njegovu političku dimenziju, uslijed čega se – kao i danas – manje govori o kakvoći pojedinoga umjetničkoga djela, a više o tome je li se autor ogriješio o koje „ljudsko pravo“ ili neku drugu sastavnicu „političke korektnosti“. Još jedan, možda i ključan aspekt totalitarnosti koji Arendt navodi u svojim istraživanjima nedvojbeno je svojevrsnost masovna pristanka na totalitarno društveno uređenje kao svojstvo svakoga istinski totalitarnoga društva, od Hitlerova Trećeg Reicha do Staljinova Sovjetskog Saveza. Prianjanje uz nove, postkršćanske vrijednosti danas se ne događa samo zahvaljujući prisili nad pučanstvom, nego i kroz manipulaciju užitkom kakvu je u *Vrlome novom svijetu* predvidio Aldous Huxley, ali i kroz sustavno inkorporiranje postkršćanskih društvenih normativa u sve vidove kulture koje dobar dio njezinih uživatelja nesvjesno preuzima.

Krug između vjere, politike i kulture ovdje se zatvara, a Dreher podsjeća na rano djelovanje budućega pape i sveca Ivana Pavla II.: „Prije negoli je ušao u sjemenište 1943. godine, Wojtyła je bio glumac u Krakovu. On i njegovi kazališni sudruzi bili su svjesni da opstanak poljske nacije ovisi o održavanju njezina kulturnoga pamćenja na životu, nasuprot prisilnome zaboravu. Pisali su i igrali kazališne komade – Wojtyła je autor tri drame – o poljskoj nacionalnoj povijesti i katoličkome kršćanstvu. Izvodili su ih za svoju publiku u tajnosti. Da ih je Gestapo kojim slučajem razotkrio, i glumci i publika bili bi poslani u logore ili ubijeni“. Zašto se te predstave, kao i Kolakovićevo predavanje pred publikama od jednoznačnog broja ljudi, bili tako važni? Zato što je pojedinac lišen kulturnoga, nacionalnog i vjerskog identiteta – makar se postavio i protiv vrijednosti koje te kategorije podrazumijevaju – isprazna figura; forma bez sadržaja na vjetrometini novih ideologija, podložna modeliranju po ukusu nositelja društvene moći. Dok se dionike tradicionalnog identiteta u komunističkoj revoluciji „preodgajalo“ alternativnom, materijalističkom religijom zlatna teleta, u suvremenu „mekome totalitarizmu“ pojedinca se želi „preodgojiti“ prividom ispunjenja koji im suvremeni konzumerizam nudi kroz iluziju užitka, na tragu zavodljiva, ali lažnoga obećanja s prvih biblijskih stranica: „Bit ćete kao bogovi“.

Kako se, međutim, kultura u svojim osnovnim oblicima poput književnosti, koja je i sama u površinskom smislu riječi fikcija, odnosno laž, može suprotstaviti totalitarizmu? Može li se totalitarnu laž poraziti onom umjetničkom? Kao što je to prvi artikulirao Pablo Picasso, umjetnost je laž koja otkriva dublju istinu. Totalitarna laž je pak podmukla – ona se temelji na prividnoj istini koja zakriva njezinu pravu, obmaniteljsku čud. Totalitarizam je neistinit utoliko što zatire slobodu, kao istinu ljudskoga bivstvovanja, što doslovno zatire i ljudski život te, naposljetku, što izopačuje samu ljudsku narav. Totalitarizam je institucionalizirana laž i laž pretočena u institucije u istome onom smislu riječi u kojemu je bl. Alojzije Stepinac komunistizam proglasio „utjelovljenom laži“. Laž postkršćanskoga totalitarizma manifestira se na brojne načine, ali u svakome od njih pokazuje srodnost s prošlostoljetnim totalitarizmima. Oba prošlostoljetna totalitarizma – i komunizam i nacionalsocijalizam – po svojoj su naravi postkršćanski. U oba se javlja ideal „novoga čovjeka“; ono što je za Staljina bio „новый советский человек“, a za Hitlera dakako „Übermensch“, za novi totalitarizam je „[homo deus](#)“ – novi čovjek transhumanističke ere, lišen starih ograničenja poput smrtnosti ili spola. Dok su Sovjetski Savez i Treći Reich uspostavili svaki vlastitu industriju smrti, naše cinično doba primijenilo je iste metode na sustavno istrebljivanje nerođenih.

Poput brojnih drugih suvremenih intelektualaca koji upozoravaju na totalitarne aspekte suvremenoga društva, i Dreher se poziva na priču o vočaru iz ogleda *Moć nemoćnih* Václava Havela. Vočar na svoju trgovinu izvjesi napis „Proleterii svih zemalja, ujedinite se“, koja se u komunističkome kontekstu poima kao znak lojalnosti režimu. Čak i ako ne vjeruje u njezin sadržaj, ta krilatica po nepisanim pravilima restriktivnog sustava čijim je dijelom mora stajati u njegovu izlogu. Ukloni li je, to će biti, koliko god malen, udar na jednoulmje koje ga okružuje, ali će za to vjerojatno snositi i posljedice. Ne ukloni li je, živjet će u laži. Iako je riječ o skromnoj gesti, ona određuje vočarevo opredjeljenje za ropki konformizam ili otpor sveprisutnome teroru. Paralela s današnjim vremenom očita je i u Hrvatskoj, gdje intelektualni trendovi dolaze s po nekoliko godina zakašnjenja, ali svejedno svatko zna koje vrijednosno stajalište u javnosti smije, a koje ne smije izraziti. Mnogi su uvjereni kako se totalitarnost ostvaruje isključivo u desnim, nacionalističkim ili konzervativnim političkim sustavima, no takav pogled je naivan. Totalitarnost je demon koji jednako može opsjesti sve režime. U ovome trenutku, želi se utjeloviti u liberalnoj demokraciji.

Kako se onda boriti protiv nadirućega, mekog postkršćanskoga totalitarizma? Jedan od načina krije se u hrvatskome pandanu Havelova vočara, odnosno prodavaču naranči iz *Prognane balade* Slavka Mihalića iz 1956. godine. U njoj se, jednoga neobičnog dana, dok je „jugo bio u zraku“ a „jesen je sličila na proljeće“, „jedan prodavač naranči“ odvažio te „širom otvorio vrata trgovine“, i „još mu nije bilo dosta“, pa je „napisao iznad vrata“: „Uzmite što vam pripada“. Trenutak, međutim, prolazi – dolaze „minute“ u „tamnim odijelima“ i „sekunde sa cilindrima i bambusovim štapovima“, „prokleti sjevernjak dunu“, „prodavač se lati mušterija“ a neki čovjek što je pjevao, kojim pjesma otpočinje i završava, završi „usitnjen do mikroba“ i „podložan do nepokretnosti“ te „bude prognan“. Zašto? Prema jednome tumačenju, zato što je njegov pjev, njegova umjetnost, nagnala prodavača na čin subverzivan i u komunističkome kontekstu; na sprovođenje službenih društvenih postulata do krajnjih konsekvenci – „uzmite što vam pripada“ – čime se demistificira i prokazuje lažnim sustav koji ih tobože zastupa. „Ta netko je morao platiti“, završava Mihalić.

Umjetnost je oružje koje prokazuje lažnost onoga što totalitarizam za sebe tvrdi da jest. Kao i komunizam, i postkršćanski „meki totalitarizam“ čini suprotno od onoga što nominalno zagovara. Ne nudi slobodu izbora, jer sloboda izvan okvira čije su krajnje točke dobro i zlo suštinski je nepotpuna i postaje vlastitom suprotnošću. Ne nudi uključivost, jer ruši tradicionalne oblike zajedništva poput braka i obitelji, pretvarajući društvo u skup atomiziranih pojedinaca. Ne nudi multikulturalnost, jer se protivi svakoj staroj, u ovu ili onu religiju utemeljenoj kulturi, na čije mjesto želi postaviti svoju revolucionarnu monokulturu. Ne nudi raznolikost, koja se očituje u temeljnoj međuljudskoj razlici između spolova, nego nudi istost bezbrojnih međusobno teško razlučivih „rodnih identiteta“. I tako dalje, i tako dalje. Kultura, izbrušena nbrojenim naraštajima i okrunjena kršćanskom spoznajom, čuva istinu o ljudskoj naravi; ona prokazuje svaku laž o čovjeku. Dreherov odjek Solženjicinova upozorenja, *Ne živi u laži*, jasno je upozorenje: kako pojedino društvo tretira kulturu – tradiciju, kršćanstvo i obitelj – tako će tretirati i istinu.

*Članak je dio niza "["Kršćanski kontekst zapadne kulture"](#)", a objavljen je u sklopu projekta poticanja kvalitetnog novinarstva Agencije za elektroničke medije. Dozvoljeno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i imena Autora. Prvi tekst možete pročitati [OVDJE](#).

Objavljeno: 24. studenoga 2020.

- Oznake:
- [#Kršćanski kontekst zapadne kulture](#)
- [#MatijaŠtahn](#)
- [#RodDreher](#)

0 komentara

Sortiranje po:

Dodajte komentar...

Facebookov dodatak za komentare

MISNA ČITANJE

SV. HILDEGARDA I HRANA KAO LIJEK

- recepti i savjeti o zdravoj prehrani
- korisna i štetna svojstva namirnica
- „kuhinjski otrovi“
- o začinskomu bilju, primjeni i uzgoju
- i još mnogo više na više od 350 stranica

više na verbum.hr

VIŠE S WEBA

